

prestație în arii de cercetare precum istoria emoțiilor²⁵ sau istoria arhitecturii²⁶, pentru a oferi doar două exemple. De asemenea, nu au fost ridicate nici problemele metodologice pe care le implică aplicarea conceptului de *performance*. Astfel, pentru a fi recunoscută de colectivitatea în fața căreia are loc, punerea în scenă a unui spectacol trebuie să respecte anumite condiționări de natură culturală. Pe de altă parte, lărgirea excesivă a definiției termenului de *performance* pentru a cuprinde aproape orice aspect al vieții, poate face ca acest concept să devină suficient de ambiguu pentru a nu putea fi utilizat cu succes în cercetarea istorică. Este acest concept în aceeași măsură potrivit pentru a analiza comportamentul formal al indivizilor în cadrul unei ceremonii oficiale, respectiv cel informal din viața de zi cu zi?

Daniel Gicu

În vara anului 2019, mai precis între 5–8 iunie, Institutul de Istorie „A.D. Xenopol” din Iași a fost gazda primei sale **Conferințe naționale**, ce se dorește a căpăta o regularitate anuală. Deschiderea lucrărilor a fost precedată de decernarea titlului de membru de onoare al institutului istoricului Ștefan Lemny, actualmente stabilit în Franța. Din punct de vedere organizatoric, evenimentul a oferit prilejul unor sesiuni tematice, adesea desfășurate în paralel, referitoare atât la aspecte politice, dar cât și culturale și sociale. În rândurile de față le semnalăm doar pe cele pe care le-am putut urmări și nota.

Ziua de 6 iunie a început cu o sesiune dedicată istoriografiei, educației, presei și naționalismului, cu prezentări ale istoricilor Ștefan Lemny, Florea Ioancioaia, Alexandru Gavriș, Petru Negură și Marian Hariuc.

A doua sesiune, intitulată „Moravuri și comportament social la începuturile modernității românești”, a reunit comunicări referitoare în principal la secolul al XIX-lea. Gheorghe Lazăr a vorbit despre practicile sociale și relațiile interfamiliale așa cum se întrevăd în discursul testamentar al negustorilor din Țara Românească la final de secol XVIII și la începutul veacului al XIX-lea, o temă cu care autorul este mai mult decât familiarizat. Petronel Zahariuc a adus în prim plan personalitatea Saftei Brâncoveanu, născută Balș, discutată însă prin prisma legăturii cu mănăstirea Văratec, unde a devenit schimonahie. Aspirațiile dinastice ale celor două familii, Balș și Brâncoveanu, sunt reliefate de autor prin recursul la genealogie, portretistică și document. Două direcții marchează comunicarea: legătura dintre familia Balș și mănăstirea aleasă de marea băneasă ca loc de retragere, respectiv rolul ctitoriei/donației ca modalitate de afirmare socială a elitei.

²⁵ A. Wierzbicka, *Emotions across Languages and Culture: Diversity and Universals*, Cambridge, Cambridge University Press, 1999; W. Reddy, *The Navigation of Feeling: A Framework for a History of Emotions*, Cambridge, Cambridge University Press, 2001.

²⁶ R. Krautheimer, *The Rome of Alexander VII*, Princeton, NJ, Princeton University Press, 1985; Christopher P. Heuer, *The City Rehearsed: Object, Architecture, and the Print in the the Worlds of Hans Vredeman de Vries*, London and New York, Routledge, 2009.

Acest studiu de caz este o bună pistă de lucru pentru istoria femeii și legătura cu spațiul religios, puțin explorată în istoriografia românească. Mihai Mârza a reliefat convingător contribuția arhitecților străini Johann Freywald și Nicolai Singurov la arhitectura catedralei din Iași.

O secțiune comună pentru toți participanții la conferință a fost cea referitoare la violență și corupție la începuturile modernității. Cătălina Chelcu și Silviu Văcaru, doi cercetători care s-au aplecat îndelung asupra justiției penale din Moldova finalului de secolului al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea, publicând până acum două volume consistente legate de activitatea Departamentului Criminalicesc până la 1828, au oferit două contribuții importante și, în același timp, complementare. Pedepsa domnească a fost subiectul intervenției primului autor, care a arătat modul în care tradiția bizantină și-a făcut loc în reglementarea sa. La celălalt pol al clasei sociale, Silviu Văcaru a radiografiat manifestările violenței domestice în mediul rural al Moldovei de început de secol XIX, ținând cont de documentele existente la dicasterie și Curtea Criminală. Dovedirea afectării iremediabile a trupului (beteșug) și schițarea unui profil plurinegativ al acuzatului (adulter, bătaie, depravare) atrăgeau o blamare publică și o pedeapsă aspră.

Dintre comunicările prezentate în data de 7 iunie, câteva ne-au reținut atenția. Primele două fac parte din secțiunea „Identități și migrații în spațiul cultural românesc” și se referă la perioada interbelică și imediat următoare instaurării regimului comunist în România. Philippe Henri Blasen s-a oprit asupra învățământului în limba polonă din satul Poiana Micului, din actuala comună a mănăstirii Humorului din județul Suceava. În perioada studiată, majoritatea populației în localitate era formată din nemți și polonezi, pentru care educația era instrumentalizată politic în timpul dictaturii regale (1938–1940). Școala și Biserica sunt instituțiile atrase într-o luptă a naționalismului, în care Cehoslovacia și Polonia se înfruntă pentru populația din Poiana Micului.

Pentru perioada cronologică următoare, Dorin Dobrinu se oprește asupra foametei din 1946–1947 și a efectului avut asupra copiilor din Moldova, prezentând soluțiile familiale și instituționale pentru depășirea calamității. A fost o surpriză, pentru că autorul nu ne-a obișnuit cu asemenea subiecte istorice. Manifestată într-un context politic complex, cu o ocupație și situație nesigură, foametea se dovedește diferită față de alte momente (1907, 1909, de exemplu). Ea nu are loc între cele două cicluri agricole, iar soluțiile găsite sunt atât de ordin național cât și internațional. Comitetul pentru ajutorare, înființat în 1946, este condus de Mihail Sadoveanu și se ocupă cu trimiterea de alimente și îmbrăcăminte. Una dintre soluții privește formarea de grupuri de copii pentru a pleca cu trenul în zone mai bune, chiar excedentare ca recoltă, precum sud-vestul României sau Oltenia („trenurile foametei”). Deși statul era la început reticent, treptat, până la finalul anului 1946, aproape 60 000 copii intră în această schemă de repartizare națională, care apoi se extinde și în țări precum Bulgaria și Polonia. Acești copii trec printr-un proces de triere, care presupune o verificare a stării de sănătate și

consemnare a datelor de identificare. Sunt readuși în țară până în 1948. Comunicarea domnului Dobrinu este importantă și pentru maniera în care este conturată memoria evenimentului printre copiii deveniți adulți, dar și printre țăranii care îi primesc pe cei mici în familiile lor. Ca și în cazul lui Philippe Henri Blasen, există și aici un interes de durată pentru acest subiect și nu putem decât să sperăm că cei doi vor materializa în studii ample cercetările lor.

O altă secțiune a celei de-a doua zile a conferinței naționale de la Iași s-a referit la frământările modernității: politică, societate, personalități. Alexandru Ioan Cuza, așa cum a fost prezentat de către Dumitru Vitcu, rămâne la nivel internațional, inclusiv după abdicare, reprezentantul țării sale, perceput a avea o conduită ireproșabilă. Mihai-Ștefan Ceaușu, cunoscut pentru cercetările sale asupra Imperiului habsburgic, a vorbit despre societatea bucovineană sub impactul democratizării vieții politice provinciale. El a arătat semnificația constituției promulgate de împăratul Franz Joseph (26 februarie 1861) și a accentuării caracterului multiethnic al imperiului, fapt care, în cele din urmă, a determinat o scădere a ponderii populației românești. Vechea generație aristocratică se implică tot mai mult în lupta electorală pentru a ajunge să reprezinte Bucovina la Viena, iar analfabetismul începe să fie combătut cu succes. Comunicarea lui Liviu Brătescu, *Politică și societate în România la sfârșitul secolului XIX – începutul secolului XX. Actori și strategii*, a generat dezbateri aprinse. Noțiunea de „societate civilă” pentru care a pledat istoricul a fost considerată, în general, nepotrivită pentru această perioadă; un termen recent, dar a cărui formare poate fi urmărită istoric. Liviu Brătescu apreciază că în anii 1880–1890 se poate utiliza acest termen pornind de la ideea că opinia publică reprezintă un barometru social care capătă voce datorită manifestațiilor care au loc în Transilvania (cu prilejul comemorării anului 1848, a lui Horea etc). Însă obiecția principală care se aduce este că aceste manifestări nu erau spontane, ci erau sponsorizate de către elita politică din Vechiul Regat. O parte din asociații erau patronate politic de persoane care promovau unirea românilor, cel mai la îndemână exemplu dat fiind Liga de Unitate Culturală a tuturor Românilor. Dan Bălan, a realizat o biografie a unui personaj mai puțin discutat al parlamentarismului românesc: Marius Theodorian-Carada. Incursiunea a vizat cele două mandate (inaugurate în 1918 și, respectiv, 1926). Putând fi caracterizat drept un traseist politic (de la liberali la conservatori), Carada s-a remarcat printr-un retorism ieftin, iar discursurile sale se terminau adesea prin adăugirea fără drept de apel „am zis”. Prezentarea autorului nu diferă de cea făcută aceluiași personaj de către istoricul Lucian Boia în *Germanofilii*, unde, în completare, găsim și avatarurile convertirii lui Carada la catolicism în varianta unită și, totodată, implicarea sa în politica religioasă de după Unire.

Nicoleta Roman